

พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง

พระมหาโยธิน โยธโก^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล วิธีการสอนธรรมะของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง และเสนอแนวทางการประยุกต์พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่างมาแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้น จากผลการศึกษาพบว่า ระบบวรรณะในสังคมอินเดียเกิดจากวิวัฒนาการทางสังคม ที่ใช้วิธีตั้งชุมชนขึ้นมาต่างหาก มีการนับถือโคตรตามตระกูลของพราหมณ์ เบื้องหลังของระบบวรรณะคือ แนวคิดการเหยียดสีผิว (Racism) ที่พวกอารยันใช้ในการปกครองพวกคนพื้นเมืองคือ ดราวิเดียน เพื่อกีดกันความบริสุทธิ์แห่งเชื้อสายของตนมิให้พวกดราวิเดียนเข้ามามีโอกาส ผสมกลมกลืนกับเผ่าพันธุ์ของตนนั่นเอง โดยอาศัยความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เป็นเครื่องมือทำให้ระบบวรรณะมีความศักดิ์สิทธิ์เพิ่มขึ้น สถานภาพชนชั้นล่างในอินเดียสมัยพุทธกาลสามารถจำแนกได้ตามวรรณะและตามตระกูล มีระบบความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับวรรณะอย่างชัดเจน พระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลให้เกิดพ้นจากความเป็นคนมีวรรณะต่ำ มีพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างความเป็นผู้มีบุญญาธิการที่สั่งสมไว้ดีแล้ว จึงมีพระบุคลิกภาพเป็นเลิศ เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ บริสุทธิคุณ และพระปัญญาธิคุณ ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย พระองค์ทรงมีหลักพุทธวิธีการสอนธรรมะชนชั้นล่างอย่างหลากหลาย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกชนชั้นวรรณะสามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา โดยปราศจากวรรณะ มีสิทธิในการศึกษา ทรงยกย่องพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จนสามารถพัฒนาตนเองขึ้นสู่ระดับโลกุตระธรรมได้ พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลมีเสรีภาพ ไม่มีระบบวรรณะ ไม่มีอหิศูทร พระพุทธศาสนาองว่าการมีชนชั้นวรรณะเป็นความบกพร่องและความรุนแรงทางโครงสร้างสังคม (Socially Structural Violence) สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นสาเหตุความขัดแย้งและการเอารัดเอาเปรียบกัน ซึ่งเกิดจากความไม่เสมอภาคทางชนชั้นทางเพศ การศึกษา ทางศาสนา ได้มีกรณีศึกษาให้ศึกษาจากปัญหาการแบ่งชนชั้นในสมัยพุทธกาล เช่น กรณีพระเจ้าวิทูททกะจนเป็นกรณีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในสมัยพุทธกาล

พระพุทธศาสนาได้ให้โอกาสในการสร้างความเท่าเทียมกันทั้งในการบวชและพิธีกรรม กิจของสงฆ์ การแบ่งงานทางสังคม แบ่งค้อยเป็นค้อยไป แก้ปัญหาโดยตั้งสังฆะขึ้นมาเพื่อให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน การสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินดีชั่วเป็นตัวตัดสินมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ

^๑ หัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ในตัว ให้ยกเลิกความเชื่อเรื่องชนชั้นวรรณะ สามารถบรรลุธรรมตามความดั่งามสูงสุดได้ เป็นคำสอนพื้นฐานในการปฏิรูปสังคมในระดับภุมธรรมชาติ ความจริงตามธรรมชาติ พระพุทธศาสนาปฏิเสธระบบวรรณะ ทุกคนนั้นจะดีหรือเลวไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่กำเนิดแต่ขึ้นอยู่กับที่การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องจำแนก

เมื่อศึกษาพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าแล้ว จึงสามารถนำแนวคิดและวิธีการดังกล่าวมาจัดการและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมได้ ด้วยการให้สิทธิเสรีภาพ การสร้างความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ ด้านกฎหมายและพระวินัย ด้านสิทธิพลเมือง ด้านการเมืองการสร้างวัดและสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความเสมอภาคทางความคิดและการปลูกฝังคนดี การสร้างระบบการพึ่งพาอาศัยกัน หลักสามัคคีธรรม และการรู้จักเคารพสิทธิส่วนบุคคล โดยมีหลักธรรมพื้นฐานสำคัญที่สนับสนุนและแบ่งแยกชนชั้นในการอยู่ร่วมกัน เช่น หลักสาราณียธรรม ๖ ซึ่งเป็นหลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง กล่าวคือการตั้งเมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตาโมกรรม เป็นหลักปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน มีสาธารณโมคิ คือการได้ของสิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งปันกันโดยชอบธรรม มีศีลสามัญญตา ความประพฤติสุจริตดั่งาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย เป็นหลักปฏิบัติขั้นกลาง และทิวฐิสามัญญตา คือความมีทิวฐิจามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะช่วยขจัดปัญหาความขัดแย้งให้หมดสิ้นไป หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความปรองดองให้ขึ้นในสังคมและประเทศชาติได้ทุกยุคสมัย

ABSTRACT

The purpose of the research title *“The Buddha’s Morality Behaviour toward Lower Class People”* is to study in terms of caste and the subsistence of low class people in the Buddha era; the Buddha’s methods of Dhamma teaching to low class people and to suggest for the application of the Buddha’s morality behaviour to resolve the social stratum conflict.

The result reveals that the Indian’s caste was originated from social evolution by classifying social classes and worshipping Brahman lineages. The thought behind the belief was racism as the Aryan people employed the belief as a methodology ruling the Dravidian inhabitants, in order to, protect their own lineage purity from the Dravidian lineage to combine with theirs. Consequently, they used the religion belief as a tool to systemarise social stratum became holier. The livelihood of the Indian low class in the Buddha’s lifetime can be divided by caste and lineage; strictly, they followed the belief

of the caste obviously. Buddhism taught the law of Karma, helping to be free from low caste, that is to say, the Buddha's morality behaviour was as an example person of power as a result of accumulated merit who was wellpractised. So, the Buddha had a marvelous appearance. Having a full of royal grace, genuine purity and intelligence to all living creatures, he was. The Buddha had conducted his own various methods of Dhamma teaching to lower class; given opportunities to every single social class to come into the monkhood of Buddhism without caste condition they all had full of education rights, also, the Buddha admired to those monks who were well behaved. Buddhism supports freedom of all man kinds; without caste. Since Buddhism considers caste as a socially structural violence originating social differences, as well as, causing social conflict and gaining advantage in society such as genders, educations and religions.

Buddhism built up the equal opportunity to both ordaining and ceremonies; monk duties, sharing social works. Solving problems with group set up for helping equal education opportunities. The law of Karma was as an essential judgment for bad and good manners: the law changed the caste belief, and, the practices could reach the highest perception. Furthermore, the law of Karma was considered as a foundation of social reform of a natural rule. Bad or good conducts were not originated in the caste, but behavioral pattern.

From the study of the Buddha's morality behaviour brings about the thought and the mentioned methods to apply as solutions of social conflict; offering freedom and equality, namely, dignity, social opportunities, living, law, human rights, monastery and school building. These mentioned things help an equality of opinion, as well as, instilling good behaviour. Along with, systemising to mutually depend on and respect each other in society. To illustrated, ground on, the basic Dhamic principle, for instance, Saraneeyadhamma 6 is the teaching regarding remembrance, namely, to create Metta-kayakamma, Metta-vacikamma and Metta- manokamma as the standard practice: Satharanaphokee represents, to share any lawful gains with virtuous fellows: Silasamanyata is to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows, openly and in private and: Thithisamanyata refers to being endowed with right views along with one's fellows, openly and in private. The principle is conducting to sympathy or solidarity, non-quarrel, harmony and unity in societies and countries in every era.

๑. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ศาสนาพราหมณ์มีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน นับตั้งแต่การเริ่มตั้งถิ่นฐานของชาวอารยันเริ่มตั้งถิ่นฐานในชมพูทวีป ต่อมาในสมัยหลังพุทธกาล ศาสนาพราหมณ์ได้วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ใหม่ ซึ่งมีหลักคำสอนที่ผิดแผกแตกต่างไปจากต้นกำเนิดเดิมของศาสนา นี้ จึงนับว่าศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่มีอายุยาวนานที่สุดของโลกศาสนาหนึ่ง เป็นศาสนาที่แตกต่างจากศาสนาอื่นในโลกเพราะเป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดาผู้ก่อตั้ง เพราะมีจุดเริ่มต้นมาจากความเชื่อว่ามีเทพเจ้าผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นผู้สร้างสรรค์ ต่อมาชาวอารยันผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับเทพเจ้า ได้สอนหลักการเรื่องกำเนิดของสรรพสิ่งว่า เทพเจ้าหรือพระพรหม เป็นผู้สร้างสรรค์ในลักษณะต่างๆ ต่อมาสรรพสิ่งที่พระพรหมสร้างก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของเทพเจ้าองค์อื่นๆ ด้วย ทำให้มีเทพเจ้ามากมายและทำหน้าที่ต่าง ๆ กันในที่สุด ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูจึงกลายมาเป็นศาสนาประเภทพหุเทวนิยมในปัจจุบัน^๑

เมื่อพวกอารยันเข้ามาสู่อินเดียก็ได้ขับไล่พวกดราวิเดียนหรือมัลลกะ ซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นเดิมให้ถอยร่นลงไปทางทิศใต้ของอินเดีย พวกอารยันก็ครอบครองอินเดียตอนเหนือและตอนกลางไว้ทั้งหมด ในเบื้องต้นพวกอารยันอยู่รวมกัน

เป็นเผ่า มีหัวหน้าเผ่าเป็นผู้นำ มีการดำเนินชีวิตแบบเลี้ยงสัตว์เร่ร่อน การปกครองเป็นไปแบบพ่อปกครองลูก มีทรัพย์สินที่สำคัญที่สุดคือปศุสัตว์ การนับความมั่งคั่งของชาวอารยันในสมัยนั้น นับกันที่ใครมีปศุสัตว์มากกว่ากัน เผ่าใดมีปศุสัตว์มากถือว่าเผ่านั้นมีฐานะเป็นปึกแผ่นมั่นคง”^๒ ดังนั้น จึงมักเกิดมีการทำสงครามแย่งชิงปศุสัตว์เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่เกิดขึ้นเนื่อง ๆ

เมื่อพวกอารยันเข้ามาสู่อินเดียแล้ว ก็ได้มีการผสมพันธุ์กันกับเจ้าของถิ่นเดิม ลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ก็ได้ผสมกลมกลืนกันเข้าจนต่อมาแยกไม่ออกว่าประเพณีลัทธิความเชื่อของชนชาติต่าง ๆ เหล่านั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร ในยุคนี้พวกอารยันยังไม่ได้แบ่งชั้นวรรณะกันอย่างจริงจังนัก โดยแบ่งคนออกเป็น ๓ ชั้นตามอาชีพ คือ นักบวช นักรบ และพ่อค้า”

แต่ยังไม่มีระบบวรรณะ การประกอบอาชีพของคนพวกนี้ยังไม่ได้กำหนดเป็นการสืบตระกูล กฎเกณฑ์ที่จะควบคุมการแต่งงานในระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ยังไม่มีข้อห้าม ดังนั้น การแบ่งคนออกเป็น ๓ ชั้นในระยะแรก ๆ จึงเป็นการจัดกลุ่มชนทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างง่าย ๆ โครงสร้างทางด้านสังคมอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาล มีพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจากการจัดสังคม ในสมัยที่พวกอารยันอพยพเข้ามา มีบทบาทอิทธิพลในกลุ่มแม่น้ำสินธุและส่วนอื่น ๆ ของชมพู

^๑ สุวรรณ สัจจาวีรวรรณ และคณะ, *อารยธรรมตะวันออกและตะวันตก*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๖๒.

^๒ ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๖.

^๓ พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), *ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย พิมพ์ครั้งที่ ๒* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๗.

ทวีป ในเบื้องต้นมีการแบ่งเป็นชนชั้นตามลักษณะ
หน้าที่ทางสังคมออกเป็น ๓ อย่างคือ นักบวช
นักรบ และพ่อค้า^๔

ซึ่งเป็นการแบ่งแบบง่าย ๆ ตามหน้าที่
ที่มีการปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น แต่ต่อมาเมื่อสังคม
มีความเจริญมากขึ้นก็มีการนำหลักความเชื่อทาง
ด้านศาสนาเข้ามาจัดระบบทางสังคม เพื่อให้ง่าย
ต่อการปกครอง โดยระบบโครงสร้างทางสังคม
ที่จัดขึ้นใหม่นี้ เรียกว่า “วรรณะ” ในการแบ่ง
ชนชั้นวรรณะเหล่านี้ ได้ถือเอาตามหลักศาสนา
พราหมณ์ ซึ่งถือเอาชาติกำเนิดเป็นเกณฑ์บุคคล
ย่อมได้รับสิทธิและแนวทางดำเนินชีวิตตามที่
หลัก คำสอนในศาสนาพราหมณ์กำหนดให้ไว้
สำหรับวรรณะนั้นชั่วชีวิตของตนอย่างเข้มงวด^๕
ซึ่งการแบ่งชั้นวรรณะของคนในสังคมที่เนื่องมา
จากความแตกต่างเรื่องผิวระหว่างชาวอารยัน
ผิวขาวที่เข้ามาในอินเดีย กับชาวพื้นเมืองเดิม คือ
พวกทราวิท พวกดราวิเดียน และโกลาเรียนซึ่ง
มีผิวดำ ต่อมาภายหลัง พวกอารยันได้แยกย้าย
กันไปประกอบอาชีพหลายอย่าง จึงเกิดการแบ่ง
ชนชั้นอันเนื่องมาจากอาชีพและฐานะทางสังคม
ขึ้นเป็น ๔ วรรณะ คือ วรรณะกษัตริย์ วรรณะ
พราหมณ์ วรรณะแพศย์ ทั้ง ๓ วรรณะนี้จัดเป็น
อารยัน และวรรณะศูทรเป็นชนพื้นเมือง^๖

จะเห็นได้ว่า สภาพสังคมในประเทศ
อินเดียในขณะนั้นสลับซับซ้อนด้วยวรรณะและ
อำนาจอิทธิพลหลายประการ ซึ่งไม่เอื้อต่อการ
อบรมขัดเกลาจิตใจพระพุทธองค์จึงทรงจัดตั้ง
สังคมสงฆ์ขึ้นเพื่อเป็นทางออกของสังคมหลัก ที่
ไม่เกื้อกูลกับกระบวนการทัศน์ ในการพัฒนามนุษย์
หรือการมีความเท่าเทียมกันในสังคม ทรงจัดตั้ง
สังคมสงฆ์ขึ้นมาเป็นสังคมพิเศษที่แยกออกจาก
รัฐเป็นสังคมใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา
อำนาจของรัฐในทางโลก ระบบสังคมสงฆ์ไม่ได้
มีความพยายามที่จะเข้าไปเปลี่ยนแปลงระเบียบ
การปกครองของสังคมที่มีอยู่ แต่สร้างระเบียบ
ใหม่ขึ้นเพื่อปฏิบัติกันเอง^๗

กรณีระบบวรรณะนี้จึงนับเป็นประเด็น
ปัญหาที่สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศอินเดียนั้นควร
ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมากขึ้นการแก้
ปัญหาระบบวรรณะเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องใช้
ระยะเวลาในการแก้ไข เนื่องจากความเชื่อไม่ใช่
สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย แต่พระสัมมาสัม
พุทธเจ้าพระองค์ทรงมีความพร้อมทุกด้านทั้ง
คุณสมบัติภายนอกและภายใน มีพระวิริยอุตสาหะ
ทำงานอย่างจริงจังตั้งแต่ต้นจนถึงวาระสุดท้าย
แห่งพระชนมชีพ ทรงเริ่มทำงานเผยแผ่ศาสนา
เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก ขนถ่ายสรรพสัตว์ให้พ้น

^๔ วิมหา. (ไทย) ๑/๑๒/๖, ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒/๑๓, อง.เอกาทสก. (ไทย) ๒๔/๑๔/๔๒๓.

^๕ การเรียงลำดับวรรณะ (ชนชั้น) ถ้าอยู่ในพระไตรปิฎกจะเอาวรรณะพราหมณ์ขึ้นก่อน แต่ในตำราที่เขียนขึ้นมาภายหลังจะเรียงลำดับ
เอาวรรณะกษัตริย์ขึ้นก่อน ทั้งนี้ น่าจะเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมนั้น ๆ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๑๗/๓๘๓, และ
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๒๐.

^๖ พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๖.

^๗ T.W.Rhys Davids, Buddhist India. (Delhi : Mctilal Banar sidass, 1971), P. 52.

^๘ ชัยอนันต์ สมุทรวนิช, ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ : ดวงติการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๘.

จากทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่พระองค์จะต้องกระทำ ทรงรับสั่งอย่างหนักแน่นว่า “เธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก... แม้เราก็จะไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม”^๙

พระพุทธดำรัสนี้ถือว่าเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ และทรงถือเป็นหน้าที่หลักของพระองค์เลยทีเดียว พระจริยาวัตรทั้ง ๓ นี้สะท้อนให้เห็นพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าโดยตรง ในการทำหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกนั้น พระองค์ทรงให้สรรพสัตว์ได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าดังกล่าว จึงถือว่าเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ตั้งแต่ทรงอุบัติขึ้นในโลกแล้วประกาศอิสรภาพ กล่าวคือการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวลแก่มนุษยชาติ ทำหน้าที่อนุเคราะห์ชาวโลกทั้งในระดับโลกียสุขและโลกุตตรสุข ทำให้เกิดสัมมาทิฐิและเพื่อให้บรรลุมรรคผลนิพพานอย่างนับไม่ถ้วน เพราะพระองค์ทรงอาศัยพระกรุณาในหมู่สัตว์ ถึงแม้จะตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ทราบว่า สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสน้อยก็มี มีกิเลสมากก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี มีอินทรีย์อ่อนก็มี บางพวกสอนให้รู้ได้ง่าย บางพวกสอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี ทรงเปรียบเทียบเวไนยสัตว์เหมือนดอกบัว ๓ เหล่าคือ “บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จม

อยู่ในน้ำ . . . บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ... บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ”^{๑๐} แต่ก็ทรงตั้งพระทัยที่จะแสดงธรรมสั่งสอนมหาชนจนกว่าพระศาสนานี้จะตั้งมั่น มีพุทธบริษัทมั่นคงแล้วจึงจะปรินิพพาน ซึ่งในการสั่งสอนและการประกาศพระศาสนา ถือว่าพระองค์ทรงวางแผนไว้ล่วงหน้าห้าพันปี ไม่ใช่วางแผนชั่วคราวเฉพาะในการการตรัสรู้หรือการประกาศพระศาสนาเท่านั้น แม้พระองค์จะทรงเป็นพระสัมพันธัญญ์ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะจนสามารถแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ได้อย่างหลากหลาย แต่ไม่เคยทรงใช้อธิปาฏิหาริย์เหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือขู่เข็ญบังคับผู้ใดให้มานับถือศาสนาของพระองค์ ทั้งที่โครงสร้างของสังคมอินเดียเป็นสังคมที่ถูกผูกมัดอยู่กับระบบวรรณะสี่ โดยมีพวกพราหมณ์เป็นผู้กำหนดก็ตาม ระบบการแบ่งชั้นวรรณะได้ทวีความเข้มงวดกวดขันมากยิ่งขึ้น ประชาชนคนเดินถนนทั่วไปต่างพากันหวาดกลัวตื่นตระหนกตกใจต่อการสาปแช่ง โชคลางของขลังอาคม การลงเลขยันต์ การทำเสน่ห์เสน่ห์หลอกของพวกแม่มดหมอผี พวกพราหมณ์นักบวชจึงสามารถควบคุมประชาชนให้อยู่ภายใต้อำนาจของตนด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จนถึงกับเกิดทะเลาะกัน ทำการท้าทายต่ออำนาจของกษัตริย์ผู้ปกครองแคว้นต่าง ๆ^{๑๑}

สังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลจึงมีแต่ความยุ่งเหยิงและสับสน แต่พระพุทธเจ้าผู้ก่อตั้ง

^๙ วิ.ม. ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๙/๑๔.

^{๑๑} ยวาทะลาล เนห์รู, โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล, พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) แปลจากเรื่อง Glimpses of World History, (กรุงเทพฯ : บริษัท เดอะแรปปิดพริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๕๖-๕๗.

พระพุทธศาสนาแล้วทรงบำเพ็ญพุทธกิจในฐานะ เป็นพระพุทธเจ้าด้วยปฏิปทาที่งดงาม ไม่บกพร่อง ให้ชาวโลกได้รับรู้สัจธรรมโดยไม่จำกัดวรรณะ ถึงแม้ว่าสังคมในยุคนั้นจะมีการแบ่งวรรณะ อย่างชัดเจน แต่ก็ทรงบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะ เป็นพระพุทธเจ้าได้อย่างดี โดยการบำเพ็ญ พุทธกิจ ๕ ^{๑๒}

เป็นกิจวัตรประจำวัน พระพุทธองค์เป็น นักปฏิวัติสังคมอินเดียที่ยิ่งใหญ่ เพราะได้ทรง ประกาศความเสมอภาคทางสังคม ความเสมอ ภาคทางปัญญาในการบรรลุธรรม ความเสมอ ภาคในการมีชีวิตอยู่ของสรรพสัตว์ และความ เสมอภาคในการรับผลของกรรม ทรงเปิดโอกาส ให้แก่ชนทุกชั้นวรรณะเข้ามาบวชในพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมด้วยหลักไตรสิกขา ประชาชนผู้เข้ามาสู่ธรรมวินัยนั้นนอกจากจะมี โอกาสทางสังคมแล้ว ยังมีโอกาสพัฒนาศีลสมาธิ และปัญญา ทำให้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญ ของชีวิตสัตว์ทั้งหลายที่มีสิทธิ์ในการดำรงอยู่เช่น เดียวกับมนุษย์ ด้วยเมตตาจิตอันเป็นธรรมเครื่อง ค้ำจุนโลกไว้ ให้ตระหนักทราบถึงการกระทำของ ตนไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตามก็ย่อมได้รับผลของ กรรมนั้นโดยไม่ยกเว้นว่าเป็นคนวรรณะใด

พระจริยาวัตรพระพุทธเจ้าเผยแผ่พระ ศาสนาไม่เลือกชั้นวรรณะ จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ แก่ชาวโลกนี้ เป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ เป็นไปเพื่อ สันติภาพของโลก เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของ อารยชน แม้ว่าพระองค์จะได้รับสุขอันเกิดจาก

วิหารธรรมแล้วแต่ก็ทรงแผ่พระมหากรุณาแก่ สรรพสัตว์ซึ่งตกอยู่ในห้วงทะเลลึกคือสังสารวัฏ จึงทรงทุ่มเททั้งกำลังพระวรกาย กำลังพระทัย กำลังพระสติปัญญา และเราทั้งหลายที่มีชีวิต อยู่ทุกวันนี้ต่างก็รู้จักโลกรู้เท่าทันกระแสความ เปลี่ยนแปลงของโลกรู้จักดำเนินชีวิต ได้อยู่ใน สังคมอย่างสงบสุข

ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาพระจริยาวัตร และวิธีการสอนธรรมะของพระพุทธเจ้าในบริบท ของสังคมในสมัยพุทธกาลที่พระองค์มีต่อชนชั้น ล่าง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์พระ จริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่างมาแก้ ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคม เพื่อเสนอ แนวทางประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน และเสริมสร้างความมั่นคงต่อสังคมไทย

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวรรณะและ สถานภาพทางสังคมชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล
๒. เพื่อศึกษาพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ที่มีต่อชนชั้นล่าง
๓. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์พระ จริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง

๓. กรอบแนวคิดและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จะวิเคราะห์จาก เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) ที่พบ

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน ที.อ. (บาลี) ๑/๖๑, ส.อ. (บาลี) ๑/๒๘๕, อง.อ. (บาลี) ๑/๖๖.

จากแหล่งเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และ เอกสารหนังสือที่เกี่ยวข้อง มีกรอบแนวคิดและ วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. การตั้งและกำหนดประเด็นปัญหา โดยตั้งหัวข้อเรื่องและกำหนดประเด็นปัญหาหรือ วัตถุประสงค์ที่จะวิจัยเชื่อมโยงกับประโยชน์ที่ คาดว่าจะได้รับ

๒. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวม ข้อมูลโดยเริ่มเก็บข้อมูลและเอกสารหลักฐานทั้งที่ เป็นปฐมภูมิและทุติยภูมิ คือพระไตรปิฎก อรรถ กถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

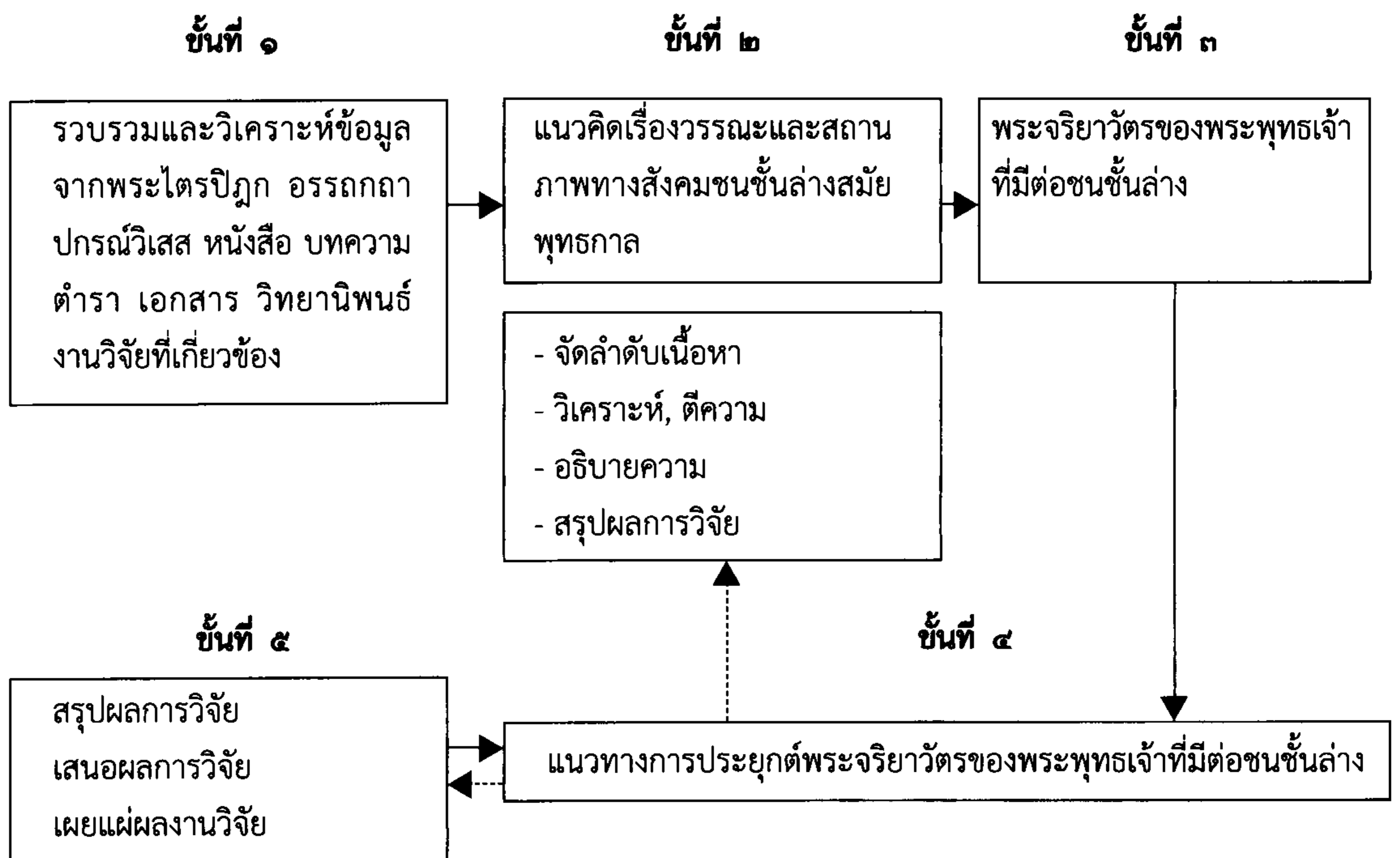
๓. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวิเคราะห์และ สังเคราะห์ จัดลำดับก่อนหลังตามลำดับความ

สำคัญของเรื่องและบทตอน แบ่งหมวดหมู่ให้ เหมาะแก่การวิจัย ทั้งนี้ตามหลักการวิเคราะห์ เนื้อหา ให้สอดคล้องกับหัวข้อนั้นแล้วศึกษาวิเคราะห์ เนื้อหาตามพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อ ชนชั้นล่าง ให้กระชับ รัดกุมตรงตามวัตถุประสงค์ การวิจัย

๔. การแปลความหมายข้อมูลและ รายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องแปล ความหมายข้อมูลหลักฐานและเอกสาร ค้นหา คำตอบอย่างมีขั้นตอน พร้อมทั้งเสนอผลที่ได้จาก การวิจัยมาสรุปและจัดทำรูปเล่มเป็นรายงานผล การวิจัย

๕. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ตั้งตารางแผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) และ กระบวนการวิธีการดำเนินการวิจัย (Research Process)

๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพทางสังคมชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล
๒. ทำให้ทราบพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง
๓. ทำให้ทราบแนวทางการประยุกต์พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง

๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล วิธีการสอนธรรมะของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง และเสนอแนวทางการประยุกต์พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่างมาแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้น จากผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องวรรณะและสถานภาพทางสังคมชนชั้นล่างสมัยพุทธกาล มีชนชั้นล่างที่จำแนกตามวรรณะและจำแนกตามตระกูล เช่น ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างसान (เวณ) ตระกูลนายพราน (เนสาท) ตระกูลช่างรถ (รถการ) ตระกูลชนชนชยะ (ปุถุกุล) ระบบวรรณะในสังคมอินเดียเกิดจากวิวัฒนาการทางสังคม ที่ใช้วิธีตั้งชุมชนขึ้นมาต่างหาก มีการนับถือโคตรตามตระกูลของพราหมณ์ เบื้องหลังของระบบวรรณะคือ แนวคิดการเหยียดสีผิว (Racism) ที่พวกอารยันใช้ในการปกครองพวกคนพื้นเมืองคือดราวิเดียน เพื่อกีดกันความบริสุทธิ์แห่งเชื้อสายของตนมิให้พวกดราวิเดียนเข้ามามีโอกาส ผสมกลมกลืนกับเผ่าพันธุ์ของตนเอง

โดยอาศัยความเชื่อในศาสนาพราหมณ์เป็นเครื่องมือ ทำให้ระบบวรรณะมีความ ค้ำค้ำสิทธิ์เพิ่มขึ้น สถานภาพคนชั้นล่างในอินเดียสมัยพุทธกาล สามารถจำแนกได้ตามวรรณะและตามตระกูล มีระบบความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับวรรณะอย่างชัดเจน ส่วนในพระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องความเชื่อและวิธีการปฏิบัติตนเกี่ยวกับวรรณะ เช่น กรรมที่ส่งผลให้เกิดเป็นคนชั้นล่าง กรรมที่ส่งผลให้เกิดพ้นจากความเป็นคนมีวรรณะต่ำ

ส่วนการยกสถานภาพทางชนชั้นในสังคมสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีพระจริยาวัตรพระบุคลิกภาพ พระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ มีพุทธวิธีการสอน และพุทธวิธีการจัดองค์กรสงฆ์ให้ปราศจากระบบวรรณะ ทรงจัดองค์กรสงฆ์ในรูปแบบสังฆกรรมและพิธีกรรมผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น พิธีอุปสมบท พิธีกฐิน พิธีผูกพัทธสีมา พิธีรับสังฆทาน การให้ทุกคนมีสิทธิในการศึกษาและปฏิบัติศาสนกิจ อุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่สอนสัทธินิหาริก อันเตवासิก การจัดการทรัพย์สินภายในสังฆมณฑล การยกย่องพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ส่วนหลักธรรมที่สนับสนุนพุทธวิธีการสอนชนชั้นล่างสัมปทา ๔ การสอนเรื่องกฎแห่งกรรมการศึกษา และการปฏิบัติตนเองการพัฒนาตนเองขึ้นสู่ระดับโลกุตระ พระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลให้เกิดพ้นจากความเป็นคนมีวรรณะต่ำ พระองค์ทรงมีหลักพุทธวิธีการสอนธรรมะชนชั้นล่างอย่างหลากหลาย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกชนชั้นวรรณะสามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาโดยปราศจากวรรณะ มีสิทธิในการศึกษา

ทรงยกย่องพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จนสามารถพัฒนาตนเองขึ้นสู่ระดับโลกุตระธรรมได้ พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคคลมีเสรีภาพ ไม่มีระบบวรรณะ ไม่มีอิศุทร พระพุทธศาสนา มองว่าการมีชนชั้นวรรณะเป็นความบกพร่องและความรุนแรงทางโครงสร้างสังคม สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นสาเหตุความขัดแย้งและการเอารัดเอาเปรียบกัน ซึ่งเกิดจากความไม่เสมอภาคทางชนชั้น ทางเพศ การศึกษา ทางศาสนา

พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมได้ ด้วยการให้สิทธิเสรีภาพ การสร้างความเสมอภาค ด้านศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ ด้านกฎหมาย ด้านสิทธิพลเมือง ด้านการเมืองการสร้างวัดและสถานประกอบการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความเสมอภาคทางความคิดและการปลูกฝังคนดี การสร้างระบบการพึ่งพาอาศัยกัน หลักสามัคคีธรรม และการรู้จักเคารพสิทธิส่วนบุคคล และพระพุทธศาสนาได้ให้โอกาสในการสร้างความเท่าเทียมกันทั้งในการบวชและพิธีกรรม กิจของสงฆ์ การแบ่งงานทางสังคม แก้ปัญหาโดยตั้งสังฆะขึ้นมาเพื่อให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน ส่วนการสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินดีชั่วเป็นตัวตัดสินมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในตัว ให้ยกเลิกความเชื่อเรื่องชนชั้นวรรณะ สามารถบรรลุธรรมตามความดั่งามสูงสุดได้ เป็นคำสอนพื้นฐานในการปฏิรูปสังคม พระพุทธศาสนาปฏิเสธระบบวรรณะ ทุกคนนั้นจะดีหรือเลวไม่ได้ขึ้นอยู่กับกำเนิด

แต่ขึ้นอยู่กับการกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องจำแนก

หลักหลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง กล่าวคือ การตั้งเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม เมตตาโมกกรรม เป็นหลักปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน มีสาธารณโภคี คือการได้ของสิ่งใดมา ก็รู้จักแบ่งปันกันโดยชอบธรรม มีศีลสามัญญุตาคือความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย เป็นหลักปฏิบัติขั้นกลาง และทิวฐิสามัญญุตาคือความมีทิวฐิงามเสมออากันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะช่วยขจัดความขัดแย้งให้หมดสิ้นไป หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความปรองดองให้ขึ้นในสังคมและประเทศชาติได้ทุกยุคสมัย

การประยุกต์พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าที่มีต่อชนชั้นล่าง จึงสามารถขจัดความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมอินเดีย ความไม่เสมอภาคทางเพศ ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา ความไม่เสมอภาคทางศาสนา ทำให้เกิดการให้สิทธิเสรีภาพ การสร้างความเสมอภาค ด้านศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ด้านโอกาสทางสังคม ด้านกฎหมายภาคด้านสิทธิพลเมือง ภาคด้านการเมือง ภาคด้านการศึกษา การสร้างความยุติธรรม ระบบการพึ่งพาอาศัยกัน หลักความสามัคคีธรรม การเคารพสิทธิของบุคคล การเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

๖. บรรณานุกรม

- สุวรรณ สัจจาวิวรรณ และคณะ, **อารยธรรมตะวันออกและตะวันตก**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย** พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- ชัยอนันต์ สมุทรวนิช, **ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ กบการเมืองไทย**, กรุงเทพฯ : ดวงดี การพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ยวาทระลาล เนห์รู, **โฉมหน้าประวัติศาสตร์สากล**, พระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) แปลจากเรื่อง **Glimpses of World History**, (กรุงเทพฯ : บริษัท เดอะแรปปิดพริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๑.
- B.R. Ambedkar. “caste in india” in **Dr. Babasaheb Ambedkar : Writings and Speeches. vol.1**, compiled by vasant Moon, Bombay : Educatiion Department, Government of Mahara
- C. Wright mills. **The Power Elite**. New York: Oxford University Press, 1956.
- Cigar, Norman L. **Genocide in Bosnia : the policy of “ethnic cleansing”**. College Station, [Tex.] : Texas A & M University Press, 1995.
- T.W.Rhys Davids, **Buddhist India**. Delhi : Mctilal Banar sidass, 1971.